

Anne Line Bretteville-Jensen og Jørgen G. Bramness (red.)
Cannabisboka

Oslo: Universitetsforlaget 2019. 244 sider

ISBN: 9788215034409

Kim Møller

Universitetslektor, Malmö Universitet

kim.moeller@mau.se

Formålet med «Cannabisboka» er at bidrage til den offentlige debat med fakta. Det er et prisværdigt ærinde, al den stund at cannabis er det næstmest udbredte rusmiddel efter alkohol, og at samfundets regulering er sprængfyldt med dilemmaer. Tiltag, der forbedrer et aspekt af problemet forværrer andre. Læg dertil en følelsesladet offentlig debat, hvor alle udsagn tolkes som skjulte holdningstilkendegivelser for eller imod legalisering. Bretteville-Jensen var redaktør på antologien «Hva vet vi om cannabis» fra 2013 og har rekrutteret Bramness som medredaktør på denne udgivelse, hvilket har bidraget betydeligt til at indfri bogens formål. Som medforfatter på fire kapitler tilføjer han et tiltrængt folkehelseperspektiv, der alt for ofte negligeres af kriminologer og andre samfundsvidere. Bogen består af 14 kapitler, en samlet stikordsfortegnelse og en præsentation af forfatterne. Dispositionen er logisk, og bogen dækker tre overordnede temaer: policy, folkesundhed og markedet. Det afsluttende kapitel binder forbilledligt trådene sammen.

Bogen starter med en historisk gennemgang af, hvordan cannabis kom til Norge, underholdende dokumenteret med citater fra datidens aviser. Vi præsenteres for den gamle travet om, at jazzmusikere og hippier introducerede cannabis til omverdenen, men jeg savner i den grad en beskrivelse af udviklingen i 1990'erne. Kan det tænkes, at hiphoppens glorificering af cannabis spillede ind på den markante forbrugsstigning i 1990'erne? Forfatteren konkluderer med at tilslutte sig idealet om en fornuftsbaseret politik, altså som modsætning til de labile politikere, der handler moraliserende og panisk, må man forstå. Ragnar Hauge skildrer herefter de internationale konventioners historie og den historiske retspraksis med afsæt i lovtjekter og referater fra domme. Fokus er også her på den tidlige periode, hvor cannabis introduceres i Norge, om end nye strafferetlige virkemidler fra 1990-2000'erne også omtales.

Det efterfølgende kapitel om kontrolpolitikken præciserer en række begreber fra den offentlige debat og forklarer relationen til de overnationale konventioner. Især vendingen om, at implementering og sanktioner skal være i tråd med de enkelte landes konstitutionelle principper er afgørende. Det er denne formulering, der skaber den juridiske skønsmargin,

så lande som Danmark og Nederlandene har kunnet føre mere lempelige politikker. Det vigtigste bidrag er oversigten over retstilstanden i de amerikanske delstater, der tydeliggør, hvor hurtigt udviklingen er gået de sidste ti år. Denne læser havde gerne set forfatteren fremsætte overvejelser om den juridiske spænding mellem delstaternes legalisering og den fortsatte kriminalisering på føderalt niveau. Heri ligger en ulmende forfatningsretlig konflikt, som kan få vidtrækkende konsekvenser.

Med det juridiske og historiske fundament på plads bevæger antologien sig over på det psykiatriske og medicinske område. Generelt er der en moderat risiko for afhængighed af cannabis sammenlignet med alkohol, men rundt regnet 9 procent udvikler et problematisk forbrug over tid. Forfatterne skal have ros for at bringe dette forhold på banen, om end det gentages vel mange gange i de forskellige kapitler i bogen. I kapitlet om cannabis og trafik lærer vi, at der er sket en stor stigning i antal sager med THC i blodprøver fra bilister mistænkt for ruspåvirket kørsel. Virkningen af THC aftager efter en time, men det forbliver i kroppen ganske længe. Personer med kronisk dagligt forbrug er uegnede til at køre bil i det hele taget.

Temaet fortsætter i kapitlet om de medicinske, psykiske og sociale skadevirkninger. De fleste skader er positivt korreleret med genetisk sårbarhed og negative livsbegivenheder, men den eksisterende viden om årsagssammenhængens retning er mangelfuld. Skizofreni er et godt eksempel. Forskningen viser, at skizofreni kan udløses af cannabisbrug, men at en forudgående sårbarhed over for sygdommen også spiller ind. Tilbøjelighed til at bruge cannabis og risikoen for psykose og skizofreni har overlap. Dette er det mest forskningsmæssigt velunderbyggede kapitel i bogen og et vigtigt bidrag til den offentlige debat. Dernæst beskrives den store stigning i antallet af personer, som søger hjælp for cannabisrelaterede problemer. I Norge udgør cannabisbrugere den største gruppe inden for behandlingssystemet med det afgørende forbehold, at omtrent halvdelen af disse personer ligeledes er diagnosticeret med en psykisk lidelse. De mest udbredte behandlingsmetoder evalueres, men kapitlet er desværre temmelig tyndt underbygget kildemæssigt. For eksempel beskrives en forsker som «omstridt», uden at der refereres til en forklaring på, hvilken faglig konflikt der ligger bag dette stempel.

Redaktørerne skal have stor ros for at have inkluderet et kapitel om forebyggelse, der tager emnet alvorligt. Ofte havner diskussioner om narkotikapolitik og kriminalitetskontrol i en kritik af politiet og domstolens arbejde, hvor det anføres at forebyggelse vil være mere humant og omkostningseffektivt på den lange bane. Det store spørgsmål, der alt for sjældent bliver stillet, er, hvilke konkrete forebyggelsestiltag der virker. Kapitlet demonstrerer forbi- ledligt, at mange af de præventive tiltag, der benyttes, ikke har været genstand for effektev- alueringer, og de, der har, viser oftest samlet set «yderst svag» eller «ingen statistisk signifikant effekt». Forfatterne gør opmærksom på, at dette tilmed skal ses i lyset af den publikations- bias, der præger forskning. Studier, der finder positive og statistisk signifikante virkninger, har bedre chance for at blive antaget til publikation end studier, der ingen virkning finder. Det statistiske grundlag for metaanalyser er derfor ofte ikke retvisende, da udvalget består af publicerede studier og ikke af gennemførte studier.

En anden offentlig diskussion, som trænger til en gevaldig dosis fakta, er spørgsmålet om cannabis som medicin. En god oversigt i tabelform viser forskningsdokumentationen for de cannabisholdige præparater, hvor langt de fleste har en svag, manglende eller moderat virkning. «Moderat» beskriver en «liten, men statistisk signifikant, effekt over placebo» (p. 149). I det hele taget er dette kapitel forbløffende pragmatisk, som når Bramness skriver, at mange af nyhederne omkring medicinsk cannabis er «overdrevent optimistiske», og noterer, at der er «mye penger i medisinsk cannabis» (p. 155). Afslutningsvis noterer forfatteren, at

det at have en positiv holdning til legalisering af cannabis er associeret med troen på, at cannabis kan fungere som medicin.

Den sidste tredjedel af bogen omhandler cannabismarkedet. Den væsentligste udvikling er den generelle stigning i THC-niveauet i Europa. Fra at have ligget stabilt på omkring 10 procent indtil 2010, er det siden steget til 26 procent i gennemsnit. Dette skyldes ændringer i produktionen, hvor mere af dyrkningen foregår indendørs under optimale forhold for lys, gødning, vanding osv. Interessant nok har prisen ikke fulgt med. Selvom der nu rapporteres om gadeplanspriser på 150 NOK mod de traditionelle 100 NOK, opvejes dette af den generelle stigning i forbrugerprisindekset og det forhold, at mange «gram» på gadeplan reelt vejer 0,6-0,8 gram. Ret beset er hash således blevet billigere siden 2000 og det endda uden at tage højde for stigningen i THC-indholdet. Kapitlet er rigtigt godt, men det undrer mig, at forfatteren vælger at gengive formodningen om, at politiet beslaglægger omkring 10 procent af narkotika på markedet, når langt mere præcise estimater kan opnås ved at ekstrapolere fra antallet af brugere.

I det hele taget er jeg glad for at se, at forfatterne anderkender de økonomiske perspektiver, der tilsiger, at forbruget ud over sociale normer og individuelle faktorer er påvirket af pris og tilgængelighed, strafferammer og sandsynligheden for at blive taget. Alt for ofte neglieres disse faktorer, med henvisning til at motiverede brugere vil omgås forbuddet. Dette er utvivlsomt korrekt for den enkelte, men på befolkningsniveau ser det anderledes ud. Vi kan diskutere, hvor effektive disse mekanismer er, men at affeje dem som uden virkning er usagligt. Grunden til, at dette er så kontroversielt, er, at det omhandler virkningerne af straf, bevidst påført smerte. Dette spørgsmål belyses med modsat fortegn i bogens sidste kapitel om virkningerne af legalisering. Vil forbruget være øget efter en eventuel legalisering? Den eksisterende viden er begrænset af, at vi kun har observationsstudier og ikke kontrollerede eksperimenter, men i kølvandet på de amerikanske delstaters legalisering er der udkommet empiriske undersøgelser af høj kvalitet. De fleste bekræfter, at forbruget stiger i et eller andet omfang, mens andre studier ikke finder nogen synderlig forandring. Hvad vi med sikkerhed har set, er markante prisfald. Det helt store spørgsmål, som endnu ikke lader sig besvare, er, hvorvidt alkohol og cannabis substituerer eller komplementerer hinanden. Hvis en stigning i cannabisforbruget følges af et fald i alkoholforbruget, vil denne substitutionseffekt formentlig bevirke, at de samlede skader reduceres.

Samlet set er bogen et rigtig godt fagligt bidrag til debatten. Den største styrke er inddragelsen af folkesundheden og de psykiatriske aspekter. Alt for ofte, når der skrives og snakkes samfundsvidenskabeligt om cannabis, udelades forskning om skadevirkningerne. Man har for vane at tage afsæt i det juridiske princip om, at borgerne skal have lov til at skade sig selv, så længe at de ikke skader andre. Jeg tror, at mange universitetsuddannede læsere vil tilslutte sig dette princip, men det gør det bare ikke mere rigtigt end andre perspektiver. Det er ikke nødvendigvis uvidenhed og manglende indsigt, der afholder politikerne fra at legalisere. Det kan meget vel skyldes, at man vægter andre samfundsmæssige hensyn tungere end den enkelte uhildede udfoldelse. «Cannabisboka» anbefales hermed til dem, der måtte have lyst til at forstå, hvad disse andre hensyn baseres på. Udgivelsen er derudover særdeles betimelig; cannabispolitikken er i opbrud internationalt, og der eksperimenteres med forskellige reguleringsmodeller. Den offentlige debat er godt tjent med en bog som denne, der placerer ændringerne i en bred faglig kontekst.